

France Vodnik – borivec z Bogom in s seboj

Marija Stanonik

Slovenska akademija znanosti in umetnosti, II. razred za filološke in literarne vede, Novi trg 3, SI 1000 Ljubljana, marija.stanonik@siol.com

Franceta Vodnika smemo glede na njegove ekstatičen stil imeti za reprezentativnega predstavnika katoliškega ekspresionizma, čeprav je njegova edina pesniška zbirka s predrznim naslovom *Borivec z Bogom* (1932) izšla že v času, ko se je napovedoval socialni realizem. To zadnje prihaja do izraza v njegovih ocenah in esejih, zbranih v knjigi *Ideja in kvaliteta* (1964). V njih se pogosto sooča s stališči Josipa Vidmarja, ki ga je Franc Zadavec visoko cenil. Referat želi preveriti, kakšna je bila v resnici bojevniška drža lirskega osebk v pesmih Franceta Vodnika vpričo (krščanskega) Boga.

Because of his ecstatic style, France Vodnik may be regarded as a representative figure of Catholic Expressionism, although his only poetry collection, with the audacious title *Borivec z Bogom* (1932), appeared at a time when social realism was already beginning to emerge. This latter orientation becomes more evident in his critical writings and essays, collected in the book *Ideja in kvaliteta* (1964). In these texts he frequently engages with the views of Josip Vidmar, whom Franc Zadavec held in high esteem. The paper seeks to examine the actual “combative” stance of the lyrical subject in Vodnik’s poems in relation to the (Christian) God.

Ključne besede: France Vodnik, Josip Vidmar, Franc Zadavec, katoliški ekspresionizem, lirski osebek

Keywords: France Vodnik, Josip Vidmar, Franc Zadavec, Catholic Expressionism, Lyric Subject

Leta 1932 je izšla Franceta Vodnika edina pesniška zbirka *Borivec z Bogom*. Po sodbi literarne zgodovine najbolj značilno zastopa duhovno razpoloženje tiste mlade generacije, ki se je zbirala okrog revije *Križ na gori* (1923–1927¹)², pozneje *Križ* (1928–1930)³ in si prizadevala metafizično posodobiti temelje njegovega verovanja. (France Pibernik, splet, 16. 10. 2025).

---

¹ Ur. Anton Vodnik.

² *Križ na gori* (1924–1928), *Križ* (1928 >) je napolnjevala religiozno ekspresionistično usmerjena literarna generacija: Anton Vodnik, Edvard Kocbek, France Vodnik. (Kreft 1964: 5).

³ Ur. Edvard Kocbek, Jakob Šolar.

V zbirki je 21 pesmi ($3 \times 7!$), kar je lahko naključje, lahko pa tudi ne. $21 = 3 \times 7$. Tri in sedem sta (bili) v starih kulturah in naši tudi (cerkveni) tradiciji sveti števili. V dveh razdelkih so pesmi večinoma kronološko razvrščene, v prvem je pet pesmi, v drugem dvanajst, kar izrecno meri na svetopisemska tla.

1. Meditacije

So srž celotne zbirke. Uvajata jih dva svetopisemska odlomka iz Razodetja o novem nebu in novi zemlji z optimističnim prividom o bivanju Boga med ljudmi »in obrisal bo vse solze z njih oči in smrti ne bo več...« (Raz 21,2-4; 22, 3-5). Avtor se sklicuje nanju v tretji pesmi **Znamenje na nebu** (prva objava: *Dis* 1923) v zbirki. Pesem ni neposredno izpovedna, temveč – upošteva tudi preteklik v pesmi! – bolj nekakšen povzetek kontemplacije, tj. posebne vrste molitve, ko se molivec duhovno druži s svetopisemskimi osebami kakor v živo. Tokrat z angelom. Ta lirskemu osebkju razkrije številna znamenja, o katerih piše Knjiga razodetja: odprta nebesa, knjiga s sedmimi pečati, trombe, angeli, znamenje na nebu, zver iz morja, iz zemlje, sedmero čaš Božjega srda, Babilon (*Sveto pismo* 958: 721–741). »In kraj zmage ni zemlja, a tudi niso kraj zmage nebesa.« Z njegovo pomočjo doume, da se boj med angeli in demoni (prim. Raz 12,7-9), tj. med dobrim in zlim, veliko bolj kakor na prostem bije v človeku samem. (Vodnik 1932: 12–13).

Prva pesem v zbirki, **Izgnanec**, je, po objavljeni bibliografiji sodeč, tudi prva že prej objavljena, v *Almanahu katoliškega dijaštva* leta 1922. To potemtakem pomeni, da so jo, še preden je lahko prišla na beli dan, premotrile stroge profesorjeve / urednikove oči.⁴ Bil je velikodušen. Svečani ritem pesmi v prozi ga je lahko premamil bolj kot pomensko sporočilo, ki s »prečudno rožo mojega imena« – To ni zaradi lepšega. Mojzesu je Gospod dejal: »našel si milost v mojih očeh in poznam te po imenu« (2 Mz 33,17)! – v poanti spominja na Cankarjevo »rožo čudotvorno« (Cankar 1967: 130).

»I/zgnani sin zemlje« je zelo ponižen, »bos⁵ in gologlav⁶«, vstopil (preteklik!) v svetišče »neznanega boga«. Ali je to tisti, na katerega je mislil sveti Pavel, ko

⁴ Najbrž bi se dalo ugotoviti, kdo je bil njihov mentor?

⁵ Kot raziskovalka žirovskega čevljarstva sem nekje prebrala, da je na začetku civilizacije obutev pomenila znamenje dostojanstva. Bosi so morali biti sužnji. (op. ms). Zato se je moral Mojzes sezuti, ko je hotel stopiti pred goreči grm. Prim.: »Bog je rekel: »Ne hodi sem! Sezuj si sandale z nog, kajti kraj, kjer stojiš, je sveta zemlja!« (2 Mz 3,5).

⁶ Moški še danes vedo, kdaj se je primerno odkriti.

se je navdušil nad Atenci, ko je na aeropagu videl napis: »neznanemu bogu« (Apd 17,23).⁷ Vsekakor izjavni osebek še ni gotov, komu gre njegovo zaupanje.

V svetišču se skrušeno vrže na tla in si ne upa niti pogledati »Njega, ki ga nisem videl, a mu je »sijal kot luč v temò«, ko je »romal skozi molčeče pokrajine mrtvih narodov na zemlji«.

Še zmeraj je mogoče ostati v starozaveznem prostoru, kajti na poti skozi puščavo Jahve sporoča Mojzesu, ki si ga želi videti: »Mojega obličja ne moreš videti; kajti noben človek me ne more videti in ostati živ.« (2 Mz 33,20).

Besedilo deluje kot obnovitev meditacije, vendar jo kazijo »pokrajine mrtvih narodov na zemlji«, ki izstopajo iz intimnega prostora izjavnega subjekta. (*Izgnanec* (1922); Vodnik 1932: 9).

Razen če niso posledica branja Svetega Janeza od Križa, na kogar spominja druga kitica v oklepaju iz te Vodnikove pesmi. Izjavni osebek se na poti »vso noč« levi v novo identiteto v strašnih bolečinah, »ne vedoč, / da s krvjo ki je tekla iz njega [srca] pripravljam / pot njemu, ki pride za mano in bom jaz sam...« (Vodnik 1932: 9).

Tedaj pač ne gre za astronomsko noč, temveč za duhovno noč, ki so je deležni mistiki v fazi, ko uplahne mistična ekstaza in nastopi duhovna »suša«. Čisto mogoče, da Vodnik celo sledi *Temni noči* (1987) španskega karmeličana; še toliko bolj, ker je naslov te pesmi *Izgnanec*, saj je Španec znamenito pesem *Temna noč* sestavil najbrž po pobegu iz ječe 1578 (Cigoj-Leben 1987: 5) in je bil v še hujšem položaju kot Vodnikov *Izgnanec*.⁸

Morda je na tej podlagi nastala pesem *Jetnik* (prva objava: *Križ na gori*, 1924–25), v kateri se izjavni osebek čuti prikrajšanega za milost izvoljenih in obupno išče izhod iz teme. (Vodnik 1932: 24).

Pesem nevidne reke je prav tako objavljena v *Almanahu katoliškega dijaštva*, 1922.⁹ V ozadju pesmi je svetopisemski motiv Mojzesa, ki mu je bilo naloženo, da reši Izraelce egiptovskega suženjstva in jih izpelje čez Rdeče morje v Kanaansko deželo. Da gre zanesljivo zanj, je očitno iz svetopisemskih prevodov do leta 1996.¹⁰

---

⁷ Glede na to, da je v standardnem prevodu (Ljubljana, 1997) navedena besedna zveza »nepoznanemu bogu«, je treba poudariti, da je v Vodnikovem času še obstajala tudi v svetopisemskem prevodu besedna zveza »neznanemu bogu« (prim. mariborsko izdajo: *Sveto pismo Nove zaveze*, Maribor 1958, 398).

⁸ Glede na to, da se je mladi katoliški rod želel duhovno prenoviti, ne bi bilo nič nenavadnega, če bi Vodnik vsaj njegove usode ne poznal, če že njegovih del ne.

⁹ V *Domu in svetu* in v *Mentorju*.

¹⁰ Odtlej se na tem mestu nastale spremembe. Standardni prevod ne govori več izrecno o Rdečem morju, ampak le o morju, če pa že, ga imenuje Trstično morje (Sveto pismo, standardni prevod, Ljubljana 1997, 120). To bo povzročalo težave pri raziskovanju medbesedilnosti starejših folklornih in literarnih besedil.

Mojzesu ni bilo dano vstopiti v kanaansko deželo, ker je kljub Jahvejevemu zagotovitvi podvomil, da bo pritekla voda iz skale¹¹ (4 Mz 20,8-13; 5 Mz, 31,1-2. 32,48-52. 34,1-5), ko je ljudstvo začelo godrnjati zaradi njenega pomanjkanja. Izjavni osebek v tej pesmi je v precepu med črnim in belim kraljestvom in ga prežema nemir. Toda stavčna konstrukcija je zaradi genitivov in oziralnih zaimkov tako zapletena, da pri najboljši volji ni mogoče zagotoviti, v katero od obeh se izjavni osebek ozira – »z obrazom, bolnim od hrepenenja«, kar je vsekakor Cankarjeva usedlina (prim. *Lepo Vido!*) – da ga »brodar« še dovolj zgodaj »prepelje na nasprotni breg«. (Vodnik 1932: 10–11). Se pa predpostavlja, da je to belo kraljestvo. Bela barva!

Grob v pustinji (prva objava: *Križ na gori*, 1924) se ne izogne religiozni konotaciji z motivom goreče molitve in svetopisemske asociacije s kalvarijskim »pregrinjalom v templju«, ki »se je pretrgalo na dvoje«,¹² a snov je v resnici drugačna. Četrta pesem tematizira tragični konec neke čiste ljubezni, ki se ji izjavni osebek ne odzove ustrezno. O usodni otrplosti pričajo »naraščajoči mrak«, »štirje angeli-maščevalci, »trpljenje«, »bolečina«, »ogromna krsta«, »šakalov in hijen mrzlo tuljenje« in izjavni osebek »v grobu pustinje«. Ga bo »prečudežno dehteča roža« »v »rokah« opravičila pred »nevidnim Sodnikom«?

V prejšnji pesmi so bili »oddaljeni stražarji« budni, **Speči stražarji** (prva objava: *Dis* 1923) pa so »bedni«, saj ne opravljajo svoje naloge. Njihovi ognji so ugasnili in zaviti v plašče so pospali. Zato so njihovi varovanci razočarani. V pričakovanju velikega obiska so postali zbegani. Jih bo v mimohodu Kralj sploh opazil?

V ozadju te edine s preglednimi vrsticami lepo tekoče pesmi utegne biti novozavezni odlomek o desetih devicah, ki čakajo na ženinov prihod. Ženin je zamujal, zato so vse podremale in zaspale. To je bilo usodno za tistih pet, ki so imele v svetilkah premalo olja. (Mt 25,1-13).

Ta poetično dognana pesem je v bistvu inscenacija duhovnega življenja. Izjavni osebek je tokrat privzel množinsko obliko. Če zmanjka vztrajnosti, ki je potrebna za varovanje ognja, tj. gorečnosti, se tudi v notranjem krogu, pri varovancih, zvestoba ohladi. (Vodnik 1932: 16–17).

Drugi razdelek **Na beli poti** je naslovljen po zadnji pesmi (prva objava: *Dis* 1926) v njem. Kakšna je njena poanta. V primerjavi z drugimi besedili, ki so pogosto zapletena, je ta pesem oblikovno preprosta, sestavljena v duhu folklorne poetike, vendar ji ne zapade. V treh štirivrstičnih kiticah so vrstice res še zmeraj sorazmerno dolge, in v vseh se od prve vrstice naprej ponovi predmet

¹¹ Lahko da ne iz skale ne, pač pa izza skale.

¹² Seveda bi bilo primerneje reči »zagrinjalo«, kakor je v svetopisemskih odlomkih. (prim. Mt 27,51; Mr 15,38, Lk 23,45).

hrepenenja: JEZUS. V prvi in tretji kitici po dvakrat, v prvi in četrti kitici v drugi kitici enkrat. Ponovita se cela prva vrstica v prvi in tretji kitici in v drugi vrstici druge kitice sintagma »v srčni tesnobi, srčni tesnobi ...« (Vodnik 132: 38). Izjavni osebek doživlja bivanjsko praznino, ki se je upa rešiti le z navzočnostjo druge Božje osebe, vendar ne solipsistično, temveč v občestvu, v skupnosti. Končno vabilo je kot nekakšen program:

Umr! bom nocoj, ako ne srečam JEZUSA.
O, sestre in bratje, pridite vsi, pridite vsi,
Jokajmo, molimo odpustimo si!
Saj ne živi kdor nima v srcu JEZUSA (Vodnik 1932: 38).

V tem ključu je torej treba obravnavati vse pesmi v drugem razdelku.

Kakor v prvem so tudi v drugem razdelku *Na beli poti* pesmi razvrščene skoraj kronološko, toda tukajšnja obravnava jih deli na dvoje.

2. Religiozne

Saj me ne razumejo ... »otroci sveta«, ugotavlja izjavni osebek v refleksivni pesmi (prva objava: *Križ na gori* 1924–25), a kljub izločenosti vztraja, ker na svojem romanju ve za cilj – navzven osamljen, notranje pa živahen v veliki notranji dinamiki: »kjer je noč, / dvom in zapuščenost, kesanja ogenj vroč,« in celo samozavestno vzklikne: »o jaz ljubim kaosa in borbe mamečo lepoto!« Pač le zato, ker se zmeraj znova lahko zanese na Boga: »ker je pretežak romarski križ, / se srcu razklanemu Bog smehlja« (Vodnik 1932: 21).

Drugi dve pesmi *Mnogokrat si stal* (prva objava: *Mentor* 1922–23) in *O slišim te ...* (*Križ na gori* 1924–25), bi bili lahko zapis kontemplacije na kakšnih duhovnih vajah. Sploh prva, ker poudarja, da se srečanja s Kristusom ponavljajo. Da gre zanj, se dá prepoznati po rdečem plašču (Mt 27,28) in rani (prim. Jn 19,34; 20,25). Izjavni osebek je zadržan do njega, zato se ne zbližata iz oči v oči, kar ga vedno znova pekli. (Vodnik 1932: 22).

V drugi pesmi gre za enako motiviko, le da z vidika sluha. Izjavni osebek sliši Jezusov jok, a mu kljub temu ne more slediti, ker si umišlja, da tega ni vreden. Ekspresionistična rdeča barva je zdaj na njegovi strani, kar pomeni, da se avtor do barvne epitetoneze ne obnaša togo: »V škrlat sem jaz odet, / v škrlat pregreh, v škrlat krvi...., medtem ko je ponovljeni motiv Jezusove rane bele barve,¹³ v skladu s poetiko duhovne razsnovljenosti. (Vodnik 1932: 23).

---

¹³ V vseh primerih doslej je bila (rana pač!) rdeče barve.

Borivec z Bogom (prva objava: *Križ na gori*, 1925–26) je nosilna pesem zbirke. V njej se izjavni osebek pokaže v drugačni luči. Medtem ko se je do sedaj obnašal trpno v notranjem govoru sam s sabo, je tu v dialogu z Bogom neposredno. Seveda se izničuje pred Njim: »v nič kot zlato topim se v blesku Tvojega plamena!« Obnaša se pred njim kot svetopisemski Adam: »Bežim pred Tabo, da se skrijem« (prim. 1 Mz 3,11). Po drugi strani ves čas in povsod hrepeni po Njem, išče Njegovega zavetja, tolažbe in odrešitve.

Toda nenadoma nastane dramatičen preobrat. Ko se k skrušenemu in trepetajočemu še sklanja »neskončni Bog«, se v izjavnem osebkju prebudi

upornik
in noče usmiljenja
in noče tolažbe več!
Kot da sva enaka si, potegnem meč,
da se z Gospodom vojskinih trum borim,
o jaz se nikoli ne umirim! (Vodnik 1932: 33).

Nič več poduhovljene mehkode in sentimentalnega jadikovanja. Pobesni, zagradi ga ihta. »Borivec« odločno »potegne meč« in se »z Gospodom vojskinih trum bori« kot da sta »enaka si«. V pesmi avtor to doseže z antropomorfizacijo.¹⁴

Moj Bog,
Ti tam si, tukaj jaz,
čprav se umika prostor in izginja čas,
ko Ti se v mojih, jaz v objemu Tvojih najdem rok. (Vodnik 1932: 33).

V nadaljevanju mu izkaže dolžno čast, vendar brez tiste motne / meglene spiritualnosti, ki je znana iz večine drugih Vodnikovih pesmi.

Jaz človek sem, a Ti si Bog –
po svoji podobi si obraz mi naredil.
Tajni sva, neodgonetljivi zagonetki dve:
drug drugemu sva muka lahko,
drug drugemu sva radost lahko.
Če truden Tvojim mejam se približam,
Vzameš dobrotno me v nebo,
če ubežim, z ognjem ljubezni me preganjaš,
da me srčne rane žgo,
ojoj, moj Bog! (Vodnik 1932: 34).

Da je bil ta boj zaresen, priča tudi njen sedanjik.

---

¹⁴ Z antropomorfizacijo prve Božje osebe, saj sicer ta pripada le drugi Božji osebi, Jezusu.

Motiv človekovega boja z Bogom je znan iz Stare zaveze *Svetega pisma* kot Jakobov boj z Bogom (1 Mz 32,25-31). Vodnik je to gotovo vedel, čeprav ni rečeno, da se je zavestno odločil prevzeti ta motiv iz *Svetega pisma*. Saj je pesem refleksivno najbolj dodelana in motivika vsestransko preizkušena na njegovi lastni koži.

Izjavni osebek še zmeraj goji upornika v sebi. Ko svojo zapuščenost celo primerja z Jezusovo v vrtu Getsemani (Mt 26,36-44; Mr 14,32-37; Lk 22,45), se ob *Kelihu grenkobe* (prva objava: LZ 1925) ne zateče k Njemu. Ni bilo »angela tolažnika« in oholo »nisem zaprosil ne v srcu ne z besedo, naj gre / mimo mene ta kelih.«

Še huje, preklinjal je Boga, »neusmiljenega rablja duš«. V »uri viharja in teme« je bila njegova »draga« njegov JEZUS in JAGNJE. – Nanjo je mislil celo v molitvi pri maši po obhajilu. »Sprejmi v svoje rane me, / sprejmi me in odreši me!«¹⁵ Češ:

Ko je molčal še Bog
si se mi nasmehnila – o ti,
ki edina bediš
nad drobno zibko mojega srca,
od vseh zapuščenega. (Vodnik 1932: 35).

Take seveda katoliški listi niso mogli objaviti in je izšla v *Ljubljanskem zvonu*.

Franc S. Finžgar je v oceni najbrž zaradi te pesmi odklonil Vodnikovo zbirko. Vodnik je morda tvegala s to pesmijo dokazati Vidmarju in drugim nasprotnikom literature iz katoliškega kroga, da verjame v avtonomnost literature in nazor zares ne sme vplivati nanjo.

Hkrati z njo je v isti reviji objavljena tudi pesem *Sveta maša* (prva objava: LZ 1925), vsekakor zavestno, da bi popravila vtis ob prejšnji pesmi. Vendar je tudi ta pesem napisana v pretekliku.

Po vsem tem, kar je zapisal v prejšnji pesmi, ni nenavadno, da se izjavni osebek med množico vernikov počuti »kot izobčenec«. Sredi liturgičnega opravila se zave svoje oholosti, zgrešenosti svojega ravnanja, da »se je v nemi grozi razklalo moje srce. // In sem zavpil / s silnim glasom, da je odmevalo / od obokov cerkve mojega srca: Jaz / vérujem, vérujem, / vérujem!«

Spet gre za čisto meditativno dogajanje znotraj izjavnega osebka. Z JEZUSOM se pobotata in odleglo mu je (Vodnik 1932: 36–37).

Enak sem pelikanu (prva objava: *Dis*, 1926) je nova prisposoda izjavnega osebka za njegovo porazno razpoloženje. Kakor omenjena ptica »v puščavi« zaman skuša obuditi »mrtvi zarod« in s tem osmisliti svoj obstoj, je tudi mesijansko

---

¹⁵ Prim. ... / O dobri Jezus, usliši me. / V svoje rane sprejmi me. /.../ (*Kristjan moli* 1982: 137).

prizadevanje izjavnega osebkca brezuspešno: »Ah, komur so bili dani zlati ključi, / da z njimi sebi, drugim raj odpre!«. Izza druge kitice te pesmi se palimpsestno zaznava zlasti sedmi sonet Prešernovega *Sonetnega venca*, ne toliko z deveto vrstico »v vetrovih mrzlih moje klicanje umre«¹⁶ kot s splošno romantiško zamišljijo okrepiti s pesmijo slovensko za/vest, medtem ko Vodnik meri še neprimerno višje: »Rad bi priklical rod vesoljni / k srcu svojemu, k studentem luči«, kar je seveda pretirano. In tako spoznanje je slovo od mladosti. Vodnik 1932: 26).

Pot v tempelj (prva objava: *Dis*, 1929). Tokratno srečanje z Bogom ni duhovno, spiritualno. Bog je fizično bitje: »ves siv in star in sključen«, da je izjavni osebek ves pretresen. Móre ga reši »žena-sestra«, ki »je pokleknila pred Njim v prah«:

Takrat je mesec stopil nad sinje góre.
Od njihovih strani je prišla – noseč v rokah
Veliko zlato zvezdo – žena-sestra
[...]

Navedena besedna zveza razkrije, da je »sestra« distancirana metafora za žensko, katere takšnemu poimenovanju se krščansko okolje izogiba, zato jo imenuje žena. Ali misli nanjo dobesečno? Še bolj verjetno ima pred očmi ženo iz Razodetja. Prim.: »In prikazalo se je veliko znamenje na nebu: žena, obdana s soncem in pod njenimi nogami mesec in na njeni glavi venec iz dvanajstih zvezd« (Raz 12,1). Saj ne more biti naključje, da njen prihod povezuje z mesecem, zvezdo in sinjo barvo gorá. Sinja barva spominja na Marijo, ki jo zahodna krščanska tradicija oblači v svetlo modro, krščanska teologija pa ženo iz Razodetja povezuje z Marijo.

In sem trpel: da nisem njej svetel,
Da sem teman in tuj Bogú ...
Ker: žena in Bog sta dom miru.
Da bi ju videl! Da bil bi čist kot plamen in kristal! (Vodnik 1932: 32).

Zdaj šele (mi) je jasno, zakaj je bila avtorju ta pesem tako ljuba, da je že naslednje leto, 1930, izšel z enakim naslovom eden najpomembnejših Vodnikovih člankov z njegovo vizijo umetnosti.

Sveta noč (prva objava: *Slovenec*, božična priloga, 1925) je edina pesem, v kateri je izjavni osebek pomirjen, ubran sam s seboj, z Bogom in ljudmi in je »čudno dober vsem« in celo »noč« je »vsa dobra«. Redko svetlo razpoloženje potrjuje v vseh treh kiticah četrta vrstica: »oh, nocoj je bela, bela noč ...« (Vodnik 1932: 25).

¹⁶ Prim. viharjev jeznih mrzle domačije (Prešeren 1962: 76).

3. Ljubezenske / platonске

V teh pesmih je izjavni osebek Vodnikovih pesmi na splošno erotično zelo zadržan, če že ne preplašen. O ljubezni govori najraje v tretji osebi.

a) *Grob v pustinji*. Ženski princip se v Vodnikovi zbirki pojavi najprej kot »moja deklica«, ki jo izjavni osebek gleda v snu, kako moli zanj, »žalostnega in trudnega romarja«. To je sicer ljubko, toda potisnjeno na raven neprebujenega otroka. Kot da bi se pesnik tega zavedal, ga je metaforično vključil v njeno molitev:

(plamen njenih molitev se je dvigal proti oltarju
kakor od krčev zviti jok otroka, ki kliče mater...)
O, bolj od angela je bila bela v svoji deviški nedolžnosti
In ob pogledu nanjo so v meni vzdrhteli svileni akordi mesečinske godbe! (Vodnik 1932: 14).

b) Medtem ko je v tej pesmi »deklica« prikazana popolnoma nematerializirano in pravzaprav abstraktno, je v pesmi *Okenca* (prva objava: *Dis* 1927) njena navzočnost realna, čeprav poduhovljena. Primerjava z angelom je zdaj poenostavljena s preprostim pridevnikom »bela deklica«, toda oči, njene oči so tista »svetla, svetla okenca Boga, / ki skozi belo onostranstvo rjavi čas srebrni.« Izjavni osebek si ne more kaj, da bi ga njena bližina ne prevzela tudi fizično, kar šifrirata rdeča in črna barva (ki skupaj pomenita hudiča) in samostalniki vihar, svet, tema:

Moja srčna stran rdeče gori
v vihar in svet, ki je ves tema –
oh, zdaj je prišel do tal črni razkol srca!

Negativna čustva mu odžene njen fizični dotik: »*Iz sinjega neba se plaho sklanja k meni /njena roka, trepetajoča v nežnosti*« (Vodnik 1932: 30). Skozi *Okenca* smo prodrli v skrivnost.

V pesmi *Očiščenje* (prva objava: *Dis* 1926) so v ospredju nedefinirane »sestré«. Lahko bi bile redne sestre, lahko redovnice, ali tako poimenovane članice kake civilne združbe. Vsekakor gre za ženski pol, ki si ga izjavni osebek ne upa opredeliti. se mu odmika in že vnaprej opravičuje. Ker ga ne pozna od blizu, saj ga celo nagovarja v množini, ga idealizira:

Ali morda ihtite za moje grehe?
(Jaz sem grešil nad vami, o čiste!)
Kako vaša bela telesa v noč ihte –
Oh, odpustite mi sestre!

To bi se lahko razumelo kot popolno odpoved ženski. Ali pa eno in edino, »drago«, ki se pojavlja v nekaterih prihodnjih pesmi, skriva z množino in sestrami. (Vodnik 1932: 27).

Se pa priznanje, da mu je »draga«, pojavi trikrat.

Prisluškovanje (prva objava: *Križ na gori*, 1925–26) je tako obzirno, da se ne upa niti ozreti, kdo se je jokajoč naslonil naj »da me ne vidi drage angel bel«, čeprav ve: »njen dobri duh zame bedi«. (Vodnik 1932: 29).

V edini pesmi (**Kelih grenkobe**), v kateri se izjavni osebek razgali z negativnimi čustvi do samega Boga tja do blasfemije:

k tebi sami, draga, sem molil
v tej uri viharja in teme
v najzadnjem dnu srca, vpijoče rane:
O, zdaj si ti moj JEZUS,
o, zdaj si ti moje JAGNJE –
sprejmi v svoje rane me, /sprejmi me in odreši me!

Ko je molčal še Bog,
si se mi nasméhnila – o ti,
ki edina bediš / nad drobno zibko mojega srca,
od vseh zapuščenega. (Vodnik 1932: 35).

Ljubavno pismo (prva objava: *Dis*, 1929), je čista ljubezenska pesem, ki izjemoma ni duhovno konotirana. Le da je naklonjenost izpovedana popolnoma abstraktno, breztelesno, dematerializirano, čeprav so vključeni trije čuti: vid, sluh, vonj, ne pa tip in okus.

Glej, kako Te vidim:
ti si v belem gozdu srna sinja.
(Draga! Gozd in ti sta v mojem srcu...)

Jaz sem cvet in vonj in veter in zvonjenje
tiho. (davno je umrl zadnji klic).
Tiho se smehljam, zaprem oči in sanjam,
kako leti nad zlatim poljem bela truma ptic.
(Vodnik 1932: 31).

Zgodi se, kar se mora zgoditi: sanje se razblinijo. Zdaj njegova [»moja] deklica« ni več bela, ampak »kot noč temná«. **Zapuščen** (prva objava: *Dis*, 1926): »Sam vase sklonjen, bled nad grobom sanj« lirski osebek žaluje zaradi dekletovega odhoda. Da zares, priča zadnja vrstica: (*Pod belim nebom črni ptič motno vesla.*) (Vodnik 1932: 28).

Ljubezen je praviloma poduhovljena, izjemoma konkretna, platonška pa ves čas.

4. Specifična motivika

Naslov tukajšnje zbirke namiguje, da je njen izjavni osebek predvsem bojevnik. Toda ob skrbnem branju pesemskih besedil se ta vtis razblini.

Izjemoma je konfesionalno nezainteresiran »**utrujeni popotnik**« (*Pesem nevidne reke*), drugače pa je »**romar**«.

Romar

Najprej »romar«, kar pomensko izkazujejo glagol, samostalnik in pridevnik:

- Vso noč / **sem romal** proti temu svetemu kraju ... (*Izgnanec*).
- v snu sem gledal **utrujeni romar** čudne prikazni [...] (*Grob v pustinji*)
- [»moja deklica«] vtopljena v molitev [zanj], žalostnega in **trudnega romarja** rdečih vodá (*Grob v pustinji*)
- **romarju noči** daj gledati v oči (*Okenca*)
- je pretežak **romarski križ** (*Saj me ne razumejo ...*).

Strah

Karakteristično čustvo izjavnega osebká je strah. Posebej poudari, kadar mu odleže, drugače pa ga stalno spremlja; ne le njega samega, temveč tudi vse okrog njega:

- nocoj me **ne plášiš**, noč. (*Sveta noč*).
- **Vztrepetal sem** ob tem pogledu kakor trst v vetru / **in se zbal**. (*Znamenje na nebu*).
- v srcu sem nosil **bojazen neznano** / **in čuden strah** (*Mnogokrat si stal*).
- Si ne upam kvišku dvigniti oči / **v strahu**, da ne bi prenesel strogega pogleda. (*Izgnanec*).
- Moj Bog, / **kako strah me je** Tvojega imena. (*Borivec z Bogom*).
- **prestrašeni** in bleđi / stojimo nepremično. (*Speči stražarji*).

Ali je to realno psihološko čustvo ali rezultat dotedanje cerkvene vzgoje, ki je vcepljala otrokom predvsem t. i. »strah božji«, tj. zavest majhnosti in nebogljivosti pred veličastnim Bogom, toda za vsakdanjo rabo predvsem kot strogega sodnika, ki preži na vsak človekov padec.

Tema / noč

Tedaj nastopi temà, ki se iz naravnega okolja metaforično preseli v človekovo notranjost:

- in **več ne svetijo nam plameni ognjev v temi** (*Speči stražarji*).
- Ali bo videl nas, / **ko v temi bo mimo šel?** (*Speči stražarji*).
- **V uri viharja in teme** (*Kelih grenkobe*).
- prislunhem / **v temo svojega srca** (*Prisluškovanje*).

Še bolj nazoren je ta proces pri sinonimni »**noči**«. Kot zunanja empirična izkušnja se prikrade v samoto, izza katere se izjavnemu osebku svetlika rešitev ne le zase temveč za vse izvoljene:

- In mi, ki **vso noč** smo / molitve v šotorih prepevali (*Speči stražarji*).
- **Vso noč** sem romal proti svetemu kraju (*Izgnanec*).
- **Romarju noči** daj gledati v oči (*Okenca*).
- **V mesečinski noči** sem stal na krovu ladje moje samote. (*Znamenje na nebu*).
- V samoto svojega srca se tih umikam, **kjer je noč** (*Saj me ne razumejo...*).
- O slišim te; Jezus moj: **za zadnjo temo, za zadnjo nočjo** (*O slišim te...*).
- **v prepadih noči** / izvoljenim / tisoč svetiljk gori (*Jetnik*).

Luč

- v **prepadih noči** / **izvoljenim** / **tisoč svetiljk gori** (*Jetnik*).
- In **kljub noči luč na vseh cestah** (*Saj me ne razumejo ...*).
- sen in pesem nad vsem stvarstvom bedita / kot lučki zadnji; **čezinčez mesečina razlita** (*Očiščenje*).
- si ne upam kvišku dvigniti oči, / v strahu, da ne bi prenesel strogega pogleda / Njega, ki ga nisem videl, a mi je v dušo / **sijal kot luč v temo** (*Izgnanec*).
- In **čudovita, razkošna luč se je razlila krog mene**; / a ko sem skušal odpreti oči, da bi videl, sem bil slep (*Znamenje na nebu*).

Kontemplativnega dogajanja v dnu notranjosti izjavni osebek ne more dokončno in docela pojasniti, komur je takšno doživljanje tuje. Lahko pa mu ga približa z ljubezensko izkušnjo:

- iz sinjega neba se plaho sklanja k meni / njena roka, trepetajoča v nežnosti, / da bi lahnó, lahnó odvila **luč srca**... (*Okenca*).

Seveda je izstop iz območja mistike v realni svet toliko bolj krut, kolikor globlje je žarela notranja svetloba:

- le šakalov in hijen mrzlo tuljenje / me najde ležečega v grobu pustinje, / **kamor ne lije škrlatnega neba luč** (*Grob v pustinji*).
- **več ne svetijo nam plameni ognjev** / **v temi** (*Speči stražarji*).
- **meni** / **nobena luč ne sveti** (*Jetnik*).
- **Zvezde so daleč** (*Jetnik*).

Srcce

France Vodnik je melanholičen avtor. Kar v dveh tretjinah pesmi se pojavi motiv srca v različnih variacijah, v nekaterih se v isti pesmi leksem celo ponovi. Večina njegovih besedil je prostorsko umeščena v srce, nekako v treh pramenih:

a) Najprej je antropološko sorazmerno nevtralna:

- nisem zaprosil *ne v srcu* ne z besedo (*Kelih grenkobe*).
- *V srcu* sem nosil *bojazen neznan* / *in čuden strah* (*Mnogokrat si stal*).
- jaz plakam *v srčni tesnobi*, *srčni tesnobi* (*Na beli poti*).
- le redko še zaihti / *v srčnih globinah* [...] prisluhnem / *v temo svojega srca*: (*Prisluškovanje*).
- Ko »pada, pada« in *se mu srce para* (*Okenca*).
- [...] *to drobno, plaho ptičko*, / ki je hotela ubežati mu – / *moje srce*. / Sklonil se je *tik do mojega srca* (*Sveta maša*).

b) Drugi pramen je čustveno intenzivnejši, molovsko obarvan. Izhodišče zanj je pasijonski motiv Jezusovega prebodenega srca ob njegovi smrti. Prim.: »Prišli so torej vojaki in strli kosti prvemu in tudi drugemu, ki je bil z njim križan, ko so pa prišli do Jezusa in so videli, da je že mrtev, mu niso kosti strli, ampak eden izmed vojakov mu je s sulico prebodel stran in takoj je pritekla kri in voda« (Jn 19,34): prim.:

- [...] *srcé sem / imel prebodeno z mečem dvojne bolečine* (*Izgnanec*).
- in si odpira *srčni vir krvavi* [...] *k srcu svojemu*, k studencu luči (*Enak sem pelikanu ...*).
- do belega jutra vso noč / *mi srčne rane krvave* – (*Očiščenje*).
- se je v nemi grozi *razklalo moje srce* (*Sveta maša*).
- *V samoto svojega srca* se tih umikam [...] se *srcu razklanemu* Bog smehlja (*Saj me ne razumejo*).
- *kot lilija rana srca* ti blesti. (*O slišim te ...*).

Izrazite ekspresivne besedne figure se v zadnjih dveh primerih pritajijo in poduhovijo.

c) Prvi vtis, da v naslednjih primerih motiv ognja krepi čustveno intenzivnost, vara. Samo v enem primeru je enakovredna tisti v prejšnjem razdelku: »*Moja srčna stran rdeče gori* [...] oh, zdaj je prišel do tal *črni razkol srca!*« (*Okenca*).

V resnici gre za bolj estetizirano izražanje, ki se morebiti napaja ob standardni motiviki podob, ki so se v 20. stoletju razširile po slovenskih domovih hkrati s priporočanjem pobožnosti Jezusovega Srca, na katerih iz srca švigajo plameni kot znamenje Božje ljubezni do človeka:¹⁷

---

¹⁷ Medtem ko ga na podobah z Marijinim (Brezmadežnim) praviloma krasi cvetni venček.

- Kot rože [...] / meni so **vžgale rano v srcé**. (*Zapuščen*).
- z ognjem ljubezni me preganjaš, da **me srčne rane žgo** (*Borivec z Bogom*).
- Nocoj je ugasnil v meni **srčni ogenj vroč** [...] **na srca vsa** bi se naslonil. (*Sveta noč*).
- [...] njena roka, trepetajoča v nežnosti, / da bi lahnó, **lahnó odvila luč srca**... (*Okenca*).¹⁸

Kri

je povezana z motivom srca v drugi rubriki iz prejšnjega razdelka, ki se navezuje na pasijonsko problematiko.

- srcé [...] **s krvjo, ki je tekla iz njega**, pripravljam / pot njemu, ki pride za mano in bom jaz sam ... (*Izgnanec*).
- vso noč /mi **srčne rane krvave** – (*Očiščenje*).
- [...] **padam / v temah krvi**, v temah sveta (*Okenca*)
- **v škrlat sem jaz odet, / v škrlat pregreh, v škrlat krvi ...** (*O slišim te...*)
- **si odpira srčni vir krvavi** (*Enak sem pelikanu ...*)
- **dvignil sveto Rešnje Telo in sveto Rešnjo Kri** – (*Sveta Maša*)

Vrh doseže v zadnjem navedku, saj je sveta maša nekrvavo ponavzočenje kalvarijskega epiloga (KKC: 364/1366, 3691382).

Angel

Poleg imen Bog in JEZUS najbolj meri na duhovno plat v Vodnikovih pesmih motiv angela. Pojavi se kar devetkrat:

- **božji angel** mimo gre – (*Očiščenje*).
- v srčnih globinah / **božjih angelov proseči glas** (*Prislušovanje*).
- **Brez angela tolažnika** sem trpel muke samote (*Kelih grenkobe*).

O njihovih posebnih nalogah dva primera pričata, da duhovni svet ni brez trenja:

- že me je prijel za roko **nebeški seraf** in me peljal [...] **na kraj borbe angelov z demoni** (*Znamenje na nebu*)
- štirje **angeli-maščevalci** so na rokah nosili ogromno krsto (*Grob v pustinji*)

---

¹⁸ »Srce« marsikdaj leksikalno zamenja »duša«, vendar ta ni tako vpadljiva kot srce, o čemer priča že njihova množina:

- In v neizrekljivi bolečini sem kletve sikal / proti Bogú in ga nazival / neusmiljenega **rablja duš** (*Kelih grenkobe*)
- **v vseh čistih dušah** se to uro Bog rodi – (*Sveta noč*).
- **oropana svetišča duš**. (*Speči stražarji*).

Roža

Motiv rože prepleta célo zbirko *Borivca z Bogom*, saj se pojavi kar v polovici (11×) pesmi.

- *Jaz sem cvet in vonj* in veter in zvonjenje (*Ljubavno pismo*).
- *Kot rože*, ki jih je nosila / večeru njena drobna dlan (*Zapuščen*).
- *trudnim rokam ponuja rož!* (*Prisluškovanje*).
- *med rožami* uzreš domači prag (*Saj me ne razumejo*).

Vodnikova »roža« ni izrecno opredeljena, zato se bralcu zdi samoumevno, da je to seveda rdeča vrtnica. In vendar to ne drži. Prej kot Župančičeva »roža mogota« (prim.: 1948: 24) mu je bila lahko za zgled Cankarjeva »roža čudotvor-na« (Cankar 1967: 130), le da je Vodnikov pridevnik udomačen iz cerkvenega besedišča:

- *Srcé mi je podobno osuti roži – / lističi na tleh so njene čudežne lepote priče* (*Enak sem pelikanu*).
- In vem, da pred menoj stoji, držeč v rokah / *prečudežno rožo mojega imena*. (*Izgnanec*).
- V rokah sem tisti hip začutil *prečudežno dehtečo rožo*. (*Grob v pustinji*).
- v rokah držeči / čuječnosti *rože ovenile / in njih grenki vonj / polni s tesnobo* nam oropana svetišča duš. (*Speči stražarji*).

Prav vonj sprva napeljuje na misel, da je »dehteža roža« vrtnica. Toda njen vonj je prej sladek kot grenak; pač je tak vonj lilije.¹⁹ Končno jo pesnik izrecno apostrofira: »*Kot lilija* rana srca ti blesti«. (*O slišim te*). Njeni suličasti cvetovi so zanj beli plameni: »*Zadnjo rožo venečo roka drži, / s plamenom belim v srcu gori*«. (*Očiščenje*). Vodnikov cvetni atribut je bela »lilija«. Barva jo povezuje s Cankarjevo »bela krizantemo« (1910).

5. Barvna paleta

Od vseh je bela barva Francetu Vodniku najbližja. Pojavi se vsaj dvanajstkrat. Bela so nadnaravna in človeška bitja, časovne enote in naravni pojavi:

- *Angel v belem oblačilu* (*Znamenje na nebu*).
- Ne upam se ozreti vanj, / da me ne vidi drage *angel bel* (*Prisluškovanje*).
- [moja deklica] *bolj od angela je bila bela v svoji deviški nedolžnosti* (*Grob v pustinji*).

---

¹⁹ Takšnih, kakršnih se spominjam iz mladosti, ki so prav gotovo obstajale še v Vodnikovem času. Medtem ko je vonj sedanjih lilij vsiljiv in nesprejemljiv.

- **Oj, bela deklica**, / prav do dna srca mi prisluhni (*Okenca*).
- Kako **vaša bela telesa** v noč ihte (*Očiščenje*).
- do belega jutra vso noč / mi srčne rane krvave (*Očiščenje*).
- **oh, nocoj je bela, bela noč** ... [pripev] (*Sveta noč*).
- Ustavil se je čas / **na solčni uri mojih belih dni** (*Prisluškovanje*).
- **Na tej samotni beli poti, beli poti** (*Na beli poti*).

Kadar je sama zase, bela barva deluje brezstrastno, ni nujno, da duhovno; tako še tudi v družbi s sinjo: »ti si **v belem gozdu srna sinja**. (*Ljubavno pismo*). Saj ji je sinja barva na barvni paleti najbližja in deluje podobno: »**iz sinjega neba se plaho sklanja k meni / njena roka**« (*Okenca*).

- »Takrat je mesec stopil **nad sinje góre**« (*Pot v tempelj*).

V kombinaciji z drugimi sproža bolj ali manj močan kontrast:

- (*Pod belim nebom črni ptič* motno vesla.). (*Zapuščen*).
- **Na meji dveh kraljestev, črnega in belega, ki ju loči rdečega valovja nevidna reka** (*Pesem nevidne reke*).

Ni naključje, da je motiv deklice vključen v kontrastno motiviko bele, črne in rdeče barve:

- [»**moja deklica**] utopljena v molitev za žalostnega in **trudnega romarja rdečih vodá** (*Grob v pustinji*).
- **moja deklica** / in **bila je kot noč temná** (*Zapuščen*)
- oj **bela deklica**, / prav do dna mi prisluhni: / brez tal jaz padam, padam, padam / **v temah krvi, v temah sveta** (*Okenca*).

V eni od pesmi nastopa kar pet barv, ki izjemoma ponazarjajo življenjsko realnost:

- [...] **oči / v ta svetla, svetla okenca Boga, / ki skozi belo onostranstvo rjavi čas srebri**.
- [...] Moja srčna stran **rdeče gori** [...] zdaj je prišel do tal **črni razkol srca!** (*Okenca*).

Bela in zlata sta papeški barvi, kar pomeni, da z njima avtor vstopa na obredna tla.

- **Zlata vsaka se mi zdi stopinja** // [...] Tiho se smehljam, zaprem oči in sanjam, / kako leti **nad zlatim poljem bela truma ptič** (*Ljubavno pismo*).
- Ah, komur so bili dani **zlati ključi** (Enak sem pelikanu ...)
- noseč v rokah / **veliko zlato zvezdo** – žena-sestra (*Pot v tempelj*).

6. Karakteristični glagoli

Izstopajoča glagola sta **jokati** in **zaihteti**. Joka »otrok«, skrivnostni »nekdo« in »sestre« in največkrat izjavni osebek sam, enkrat s stilno dvojnico »**plakati**«.

- kakor *od krčev zviti jok otroka, ki kliče mater ... (Grob v pustinji)*.
- *Sem dolgo jokal zapuščene solze vanj (Zapuščen)*.
- Kaj sem vam storil, sestré, / da *tako temno jokate v me – (Očiščenje)*.
- Sam vase kot v *brezdno padam jokajoč (Očiščenje)*.
- kot da na moje rame / *naslonjen nekdo joka (Prislušovanje)*.
- *jaz plakam v srčni tesnobi (Na beli poti)*.

Še bolj stilno učinkovit je glagol »**ihteti**«. Dvakrat se to dogodi skrivnostnim »**sestram**«.

- ali morda *ihtite za moje grehe? [Sestre] (Očiščenje)*.
- Kako *vaša bela telesa v noč ihte – [...] (Očiščenje)*.
- Naenkrat *vase zaihtim svetlo (Okenca)*.
- Jaz pa sem le *zaihtel v sebi* / kot majhno dete / in bilo mi je tako dobro (*Sveta maša*).
- Jaz / *sem zaihtel od nótranjega gorjá (Pot v tempelj)*.
- *Le redko še zaihti / v srčnih globinah / božjih angelov preseči glas (Prislušovanje)*.

V vseh drugih primerih je to pridržano izjavnemu osebkemu samemu; najbolj v pesmi *Grob v pustinji*, ko so ob pogledu na njegovo »**deklico**« »**v deviški nedolžnosti**« v njem »**vzdrhteli svileni akordi mesečinske godbe**«, a se je hip za tem vse podrlo, saj so se pojavili »angeli maščevalci«, a sledovi prvotnega vtisa so ostali (o prosili, prosili, prosili so **zvoki ihteči** (*Grob v pustinji*)).

7. Karakteristični pridevniki

Pridevnik, ki vzbudi pozornost, je »**bolan**«. Pojavi se le v prvem razdelku z dolgimi vrsticami. Značilno je, da se nanašajo le na obraz in oči.

- nasprotni breg / kamor sem obrnjen, z **obrazom, bolnim od hrepenenja** (*Pesem nevidne reke*).
- In **mi zakril bolne oči z rokami** (*Znamenje na nebu*).
- **S pogledi bolnimi se vprašujemo** (*Speči stražarji*).

Z dvojni genitivi, ki delajo besedilo nejasno in zahtevno za bralca se vračamo na začetek:

- molčeče pokrajine mrtvih narodov (*Izgnanec*).
- pesem rdečega valovja nevidne reke (*Pesem nevidne reke*).
- v zvoniku palače kralja belega kraljestva (*Pesem nevidne reke*).
- gnan od viharja muk razdvojenosti (*Pesem nevidne reke*).
- stal na krovu ladje moje samote (*Znamenje na nebu*).

Sklep

Množinski izjavni osebek se pojavi le enkrat (*Speči stražarji*) in prav tako le enkrat množinski naslovnik: sestré (*Očiščenje*). To formalno potrjuje, da je zbirka osebno izpovedna. Več: refleksivna in globoko meditativna in pesniška zbirka. Ni nenavadno, da je sodobniki niso do dna dojeli, čeprav so veliko pisali o njej.

Viri in literatura

Ivan CANKAR, 1910: *Bela krizantema*, L. Schwentner, Ljubljana.

Ivan CANKAR, 1967: *Zbrano delo*, Prva knjiga, Državna založba Slovenije, Ljubljana.

Breda CIGOJ-LEBEN, 1987: Spremna beseda, *Sveti Janez od Križa, Temna noč*, Družina, Ljubljana, 5–10.

Katekizem Katoliške cerkve, Slovenska škofovska konferenca, Ljubljana 1993.

Jože MUNDA (ur.) s sodelovanjem uredniškega odbora, 1986: *Slovenski biografski leksikon*, 14. zvezek, SAZU, Ljubljana.

Matija OGRIN, 2003: *Literarno vrednotenje na Slovenskem od 1918 do 1945*, Literarno-umetniško društvo Literatura, Ljubljana.

Francé ROZMAN, 1997: *Konkordanca Nove zaveze*, DZS, Ljubljana.

SVETI JANEZ OD KRIŽA, 1987: *Temna noč*, Družina, Ljubljana.

Sveto pismo Stare zaveze, I. del, 1958: Založil lavantinski škofijski ordinariat v Mariboru.

Sveto pismo Nove zaveze, 1958: Založil lavantinski škofijski ordinariat v Mariboru.

Sveto pismo Stare in Nove zaveze, 1997: Slovenski standardni prevod iz izvirnih jezikov, Svetopisemska družba Slovenije, Ljubljana.

Škofijski liturgični sveti v Kopru, Ljubljani in Mariboru, 1982: *Kristjan moli*, Družina, Ljubljana.

Josip VIDMAR, 1963: *Polemike*, Državna založba Slovenije Ljubljana.

Josip VIDMAR, 1985: *Obrazi*, Državna založba Slovenije, Borec, Ljubljana.

France VODNIK, 1932: *Borivec z Bogom*, Jugoslovanska tiskarna, Ljubljana.

France VODNIK, 1964: *Ideja in kvaliteta*, Založba Obzorja, Maribor.

Franc ZADRAVEC, 1972: Ekspresionizem in socialni realizem, drugi del. *Zgodovina slovenskega slovstva VII*, Založba Obzorja Maribor.

Oton ŽUPANČIČ, 1948: *Izbrane pesmi*, Zbirka Klasje, Državna založba Slovenije, Ljubljana 1948.

Summary

FRANCE VODNIK – A FIGHTER WITH GOD AND WITH HIMSELF

Because of his highly ecstatic and emotionally charged poetic style, France Vodnik can be considered a notable representative of Catholic Expressionism. This is particularly evident in his only poetry collection, *Borivec z Bogom*, whose bold and provocative title (“A Fighter with God”) already suggests a central thematic tension. However, the collection appeared at a transitional moment in literary history, when social realism was beginning to gain prominence, creating an interesting contrast between Vodnik’s expressive, spiritually oriented poetics and emerging socially engaged trends.

A shift toward this latter orientation becomes more apparent in Vodnik’s later critical and essayistic writings, gathered in *Ideja in kvaliteta*. In these texts, he frequently enters into dialogue—and at times disagreement—with the ideas of Josip Vidmar, a central intellectual authority of the period, whose work was highly esteemed by Franc Zdravec. These engagements reflect Vodnik’s evolving intellectual position and his increasing attention to questions of artistic value, ideology, and social function.

The paper focuses on analyzing the so-called “combative” stance of the the speaker of the poem in Vodnik’s poetry, particularly in relation to the (Christian) God. It aims to determine whether this stance represents a genuine existential struggle, a form of spiritual rebellion, or a poetic device characteristic of Expressionism. By examining this tension, the study seeks to shed light on the interplay between faith, doubt, and inner conflict in Vodnik’s work, and to clarify how this dynamic shapes his poetic identity and broader literary significance.